

O'ZBEKISTONDA LOYIHA RAHBARINING BOSHQARUV TENDENSIYALARI

Xasanova Shaxnoza Turdibayevna

Bank-moliya akademiyasi magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13132780>

Annotatsiya. Ushbu maqolada loyiha rahbari va uni loyiha menejmenti faoliyatida tutgan o'rni xususida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Loyiha rahbari, loyiha menejmenti, boshqaruv tendensiyalari, loyihalarni boshqarish usullari.

MANAGEMENT TRENDS OF THE PROJECT MANAGER IN UZBEKISTAN

Abstract. This article talks about the project manager and his role in project management.

Key words: Project manager, project management, management trends, project management methods.

ТЕНДЕНЦИИ УПРАВЛЕНИЯ ПРОЕКТНЫМ МЕНЕДЖЕРОМ В УЗБЕКИСТАНЕ

Аннотация. Эта статья о менеджере проекта и его роли в управлении проектами.

Ключевые слова: Менеджер проекта, управление проектами, тенденции управления, методы управления проектами.

Loyiha boshqaruvi manba va vaqtni chegaralashga ega bo'lgan aniq natijaga erishish zarur bo'lgan jarayonni boshqarishdir. Va agar shunday loyihalar ko'p bo'lsachi? Keyin biz sistematik yondashuvni, uslubiyani, samarali qaror qabul qilish mexanizmini va loyihani amalga oshirish jarayonini nazorat qilishni talab qilamiz. Respublikaning miqyosida, har bir soha doimiy ravishda rivojlanib, yiliga o'nlab yoki hatto yuzlab loyihalarni amalga oshiradi, har bir loyiha rejalashtirilgan natijaga to'liq erishish uchun barcha jarayonlarni aniq boshqarish mexanizmi muhim zaruratga aylanadi. Bu loyiha boshqaruvi Milliy agentligi (NAPU) uchun aniq vazifa.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Loyiha boshqaruvi Milliy agentligi (bundan buyon matnda NAPU deb yuritiladi) 2017 yil 24 iyuldagi Prezident Shavkat Mirziyoyev ning (№ UP-5120) qarori asosida tashkil etilgan.

NAPU - bu davlat rahbariga hisobot beradigan yuridik shaxs huquqlariga ega davlat muassasasi. Uning faoliyati davlat organlari va boshqa tashkilotlar, davlat ulushi 50 foizdan ortiq bo'lgan xo'jalik yurituvchi sub'yektlarga shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi nazorati ostida faoliyat yurituvchi sub'yektlarga tarqaladi. NAPU shuningdek raqamli iqtisodiyotni joriy etish va rivojlantirish sohasidagi vakolatli organ hisoblanadi.

NAPU- bu bir vaqtning o'zida bir nechta yo'nalishda muvaffaqiyatli faoliyat yuritadigan mutaxassislarining yaxshi muvofiqlashtirilgan guruhi hisoblanadi.

NAPU bugun:

O'zbekistondagi loyihalarni amalga oshirishni yaxshilash va investitsion muhitni yaxshilash uchun davlat idoralari va boshqa tashkilotlarning, shuningdek, biznes-jamoatchilik ishchi guruhlarining ishlarini tashkil qiladi va muvofiqlashtiradi. Agentlik faoliyati doirasidagi masalalar bo'yicha nizom loyihalari majburiy muvofiqlashtirilishi kerak;

O'zbekistonda islohotlarni amalga oshirish natijalarini o'rganadi, investitsiya dasturlarini shakllantirish va amalga oshirishni nazorat qiladi hamda monitoring qiladi;

-blokcheynning amalga oshiriladigan faoliyat sohalari va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishni belgilaydi, lokcheynni kiritishni nazarda tutuvchi me'yoriy-huquqiy hujjatlarning loyihalari NAPUda majburiy ekspertiza qilinishi kerak;

-davlat mablag'lari hisobidan moliyalashtirilgan loyihalarni yuqori sifatli va o'z vaqtida amalga oshirishini ta'minlaydi;

-zarar ko'rib ishlayotgan va kam samarador loyihalarni aniqlaydi;

Davlat organlarida zamonaviy texnologiyalarni joriy etish konsepsiyasini ishlab chiqish va kompleks tahlil qilishni ta'minlaydi;

Loyiha boshqarish sohasida kadrlar tayyorlashda va ularni malakasini oshirishda yordam beradi.

NAPU O'zbekiston Respublikasida davlat va nodavlat tashkilotlari, muassasalari, tadbirkorlik sub'yektlari, xorijiy mamlakatlarning diplomatik vakolatxonalari va konsullik muassasalari, xalqaro tashkilotlar, xorijiy kompaniyalar va mutaxassislar bilan o'zaro hamkorlik qiladi.

NAPU«Mirzo Ulug'bek Innovation Center» nomli Mirzo Ulug'bek innovatsion markazining faoliyati, Abu Rayhon Beruniy nomidagi Respublika biznes va boshqaruv oliy maktabi, "Deltacity" xalqaro yuqori texnologiyalar innovatsion markazi, Raqamli iqtisodni rivojlantirish bo'yicha "Raqamli ishonch" Raqamli rivojlantirish jamg'armasi faoliyatini nazorat qiladi.

NAPUning missiyasi - biz O'zbekiston xalqi manfaatlari yo'lida loyihalarni samarali amalga oshirish uchun sharoit yaratamiz. O'zbekiston loyihalarni boshqarishning yagona tizimi orqali dunyo miqyosidagi rivojlangan va raqobatbardosh mamlakatdir. O'zbekiston yashash, investitsiya va sayohat, ishonchli hamkor uchun jozibador mamlakatdir.

Mamlakatda investitsiya siyosatini tubdan yaxshilash va isloh qilish, uni amalga oshirish uchun zamonaviy, samarali yondashuv va mexanizmlarni joriy etish, shuningdek, investitsiya jarayonlarini jadallashtirish va umuman olganda biznes muhitini yaxshilash bo'yicha chora-tadbirlar izchil amalga oshirilmoqda.

Qabul qilingan chora-tadbirlar birinchi navbatda iqtisodiyot tarmoqlarini, ishlab chiqarish va ijtimoiy infratuzilmani ustivor rivojlantirish va modernizatsiyalashni, kompleks diversifikatsiyani amalga oshirishni hamda sanoat mahsulotlarini raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi.

Faol investitsiya siyosatini davom ettirish, sa'y-harakatlarni to'plash hamda mavjud resurslardan oqilona foydalanish uchun, investitsiyalarni, jumladan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni samarali jalb etish va mavjudlarini texnik va texnologik qayta qurollantirish uchun strategik va yirik investitsiya loyihalarini amalga oshirish hamda yangi yuqori texnologiyali ishlab chiqarishlarni tashkil etish va shu asosda aholi bandligini ta'minlash, aholi turmush darajasi va sifatini oshirish maqsadida, kapital qo'yilmalarning va ijtimoiy, uy-joy, muhandislik va transport infratuzilmasini ishga tushirishni 2019 yilga mo'ljallangan asosiy parametrlarining qabul qilishni ta'minlashga erishildi.

Loyiha boshqaruvi amaliyotidagi o'zgarish loyihalarni boshqarish usullari qo'llaniladigan boshqaruv ob'yektlari doirasini kengaytirish va loyihalarning o'ziga xos xususiyatlari va ularni

amalga oshirish usullarini hisobga olgan holda takomillashtirilgan yoki yangi usullar va vositalardan foydalanish bilan bog'liqdir.

Loyihani boshqarish usullari nafaqat yirik kompleks loyihalar, qurilish va muhandislik, dizaynga asoslangan ishlab chiqarish, yuqori raqobatbardosh, yuqori texnologiyali ishlab chiqarish kabi an'anaviy sohalarida, balki korxona faoliyatini rivojlantirish, ommaviy bozorda ijodiy loyihalarni boshqarish uchun deyarli barcha sohalarida qo'llaniladi. ommaviy axborot vositalari, siyosiy va ijtimoiy loyihalar.

Loyihani boshqarish usullaridan foydalanish katta kompaniyalarning imtiyozlaridan voz kechdi, o'rta va kichik biznes ham ushbu yondashuvlardan foydalanishga va mutaxassislarni tayyorlashga kirishdi.

Davlat hokimiyati organlari tomonidan loyihalarni boshqarishga qiziqish ortmoqda. Loyihaga yo'naltirilgan usullar alohida loyihalarni boshqarishda va maqsadli dasturlar darajasida qo'llaniladi. Davlat sektorida amalga oshirilayotgan loyihalar va dasturlar bir qator xususiyatlarga ega bo'lib, bu an'anaviy loyihalarni boshqarish usullarini takomillashtirish va moslashtirishni nazarda tutadi.

Butun dunyodagi bir qator mamlakatlarda hukumat va davlat organlari loyihalarni boshqarish metodologiyasida davlatning samarali rivojlanishini ta'minlashning muhim vositasi va milliy loyiha boshqaruvi imkoniyatlarini shakllantirishini e'lon qilishdi.

Amalda namoyon bo'ladigan muhim tendensiya loyiha menejerining rolini o'zgartirishdir.

Buning sababi shundaki, loyiha boshqaruvi ob'yekti sifatida tushuntirish yanada murakkablashadi.

So'nggi yillarda maqsadlarni belgilash yondashuvlari va loyiha muvaffaqiyati mezonlarini shakllantirish sezilarli darajada o'zgardi. Agar 1990-yillarning o'rtalarida loyihalarning aksariyati loyiha doirasida yaratilgan mahsulot (aktivlar, tizim) uchun talablar sifatida shakllantirilgan bo'lsa va muvaffaqiyat belgilarga muvofiq, "vaqt bo'yicha, budjet ichida, spetsifikatsiya asosida" shakllantirilgan bo'lsa, bugungi kunda tashkilotlar strategik biznes maqsadlariga erishish va loyihaning barcha ishtirokchilarining manfaatlarini inobatga olgan holda, loyiha maqsadlari va muvaffaqiyat belgilarini bog'lashga intiladi.

Natijada, loyihalarning miqyosi va vaqt chegaralari o'zgarmaydi, balki loyiha menejerining roli, menejering vakolati va loyihani amalga oshirishni tashkil qilish uchun uning majburiyatlari va talablari ham o'zgaradi. Misol uchun, loyiha maqsadlari va muvaffaqiyat belgilarini kompaniyaning biznes maqsadlariga erishish bilan bog'liq ko'rsatkichlar bilan belgilash loyiha muddatini aktivlar operatsiyalari bosqichiga o'zgartiradi va loyihaga ishtirokchilarni nafaqat aktivni yaratish bilan, balki uning faoliyatini ham o'z ichiga oladi.

Biroq, kompaniyadagi strategik va loyihalarni boshqarishni faqatgina individual loyihalar darajasidagi maqsadlarni muvofiqlashtirish orqali to'liq hal qilish mumkin emas. Samarali loyihalarni boshqarish tizimini yaratish uchun dasturlarni va loyiha portfelli darajasini boshqarish kerak. Ushbu ehtiyoj dasturlarni va loyiha portfellarini boshqarish uchun nazariya va vositalarning faol rivojlanishiga olib keldi. Loyihalarni amalga oshirishda yana bir muhim tendensiya tashqi muhitda va kompaniyalar ichida biznes dinamikasini va noaniqlik darajasini oshirishdan iborat. Bu shuni anglatadiki, "ochiq" loyihalar juda ko'p. An'anaviy loyihalardan

farqli o'laroq, "ochiq" ishini boshlash vaqtida buyurtmachi mumkin emas va yakuniy mahsulotga qo'yiladigan talablarni va vaqt va budjetdagi cheklashlarni aniq ko'rsatishga intilmaydi.

"Ochiq" loyihaning asosiy ishtirokchilari loyiha amalga oshirilganda ushbu talablar qayta ko'rib chiqiladi va loyihani amalga oshirish rejalariga tegishli o'zgarishlar kiritiladi. "Ochiq" loyihalarni boshqarish menejerni yanada kengroq va yanada moslashuvchan vositalar va boshqaruv usullarini qo'llashni talab qiladi (masalan, noaniqlik, qarama-qarshilikda qaror qabul qilish, qaror qabul qilish, o'zgarishlarni boshqarish, xavf-xatarlar, kommunikatsiyalar, moliyaviy va iqtisodiy modellashtirish).

Loyihani boshqarish sohasidagi tadqiqotlarni rivojlantirishning asosiy tendensiyalari amaliy biznes ehtiyojlari bilan bog'liq bo'lib quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- metodologiya va loyihalarni boshqarish vositalarining ixtisoslashganligi;

- biznesni boshqarish jarayonlarini umuman loyiha boshqaruviga yanada yaqinroq bog'lash.

Loyihani boshqarish metodologiyasi va asbob-uskunalar sohasidagi ixtisoslashuvi sezilarli darajada rivojlanmoqda. Global loyiha boshqaruv bo'yicha mutaxassis Russell Archibald (Rassel Archibald), Lynn Krafford (Lynne Crawford) va boshqalar loyihalarni boshqarishning yagona tasnifini va loyihalarni boshqarish yondashuvlarini asoslaydigan hujjatlarni chop etdi [Crawford, 2014].

Amerika Qo'shma Shtatlardagi loyihani boshqarish Instituti (PMI) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar doirasida, davlat sektorida [PMBOK, 2015], qurilish, mudofaa va avtomobilsozlik sohasida loyihalarni boshqarish bo'yicha maxsus standartlar ishlab chiqildi va e'lon qilindi.

Loyiha boshqaruvini biznes boshqaruv usullari va vositalarining yagona tizimiga integratsiyalashuvi ishlab chiqish dasturlari va loyihaviy portfelli darajasida boshqaruv standartlarini ishlab chiqish va rivojlantirish, shuningdek, loyihani boshqarish sohasida kompaniyaning yetukligini baholash uchun kompleks modellarni ishlab chiqishda aks etadi.

Loyihani boshqarishning nazariy asoslari va rivojlanishining asosiy yo'nalishlari uchta sohaga taalluqli bo'lishi mumkin [Shenhar, 2004]:

- Loyiha boshqaruv va strategik boshqaruv integratsiyasi.

- Shaxsiy loyihalar darajasida an'anaviy usullarni va boshqaruv vositalarini ishlab chiqish.

- Jamoa va asosiy loyiha ishtirokchilarining samaradorligini oshirish.

Kompaniyadagi loyihalarni boshqarish va strategik menejmentni integratsiyasi bilan bog'liq ishlarda loyihalar kompaniyaning strategik maqsadlariga erishishda asosiy vosita hisoblanadi va loyiha menejerining mas'uliyati va vakolati biznes maqsadlariga erishish bilan bog'liq. Ushbu tadqiqotlar strategiya, loyiha portfeli va individual loyihalar darajasida shakllantirilgan muvaffaqiyatlar uchun maqsadlar va mezonlarni muvofiqlashtirish masalalariga qaratilgan. Shu asosda tashkilotning tuzilishiga bo'lgan talablar, ishtirokchilarning roli (shu jumladan, kompaniyaning yuqori menejmenti) va maqsadlarni belgilashning barcha darajalarida boshqarish jarayoni aniqlanadi.

Korporatsiya darajasida loyihani boshqarish bilan bog'liq tadqiqot va rivojlantirish yo'nalishlari (project governance) faol rivojlanmoqda. U tashkiliy tuzilmani tashkil etish, loyihalarni boshqarish, loyihalar va loyiha portfellarini boshqarish uchun qabul qilingan

proseduralar va qoidalarni, loyihani amalga oshirish uchun ma'muriy va tashkiliy yordamni va yuqori darajali boshqaruv darajasida loyihalar bo'yicha qarorlarni qabul qilishni o'z ichiga oladi.

Shaxsiy loyihalarda metodlar va boshqaruv vositalarini ishlab chiqishda olib borilgan tadqiqotlar, noaniqlik va loyiha tavakkalchiligi ortib borayotgan bir paytda loyihani rejalashtirishda individual ishlarning parametrlarini baholashning aniqligini oshirish orqali boshqaruv jarayonlarining samaradorligini oshirishga qaratilgan.

So'nggi yillarda keng ommalashgan loyihani amalga oshirishni rejalashtirish va nazorat qilishning yangi yondashuviga misol tariqasida, ishlab chiquvchilar maqsadlari va rejalashtirishni (ishtirokchilarning tashkiliy xatti-harakatlaridan xavf-xatarni qayta taqsimlashga) murakkab omillarni hisobga olishga urinadigan muhim zanjirlar usuli (Critical Chain Project Management) hisoblanadi.

Jamoa va asosiy loyiha ishtirokchilarining samaradorligini oshirishga yo'naltirilgan o'quv mashg'ulotlarida ishtirokchilar o'zaro faoliyat funksional, taqsimlangan guruhlarda motivatsiya va o'zaro aloqalar masalalariga alohida e'tibor qaratmoqdalar. Ushbu tadqiqotlar doirasida loyiha menejerlarining yetakchilik, o'qitish, motivatsiya va martaba o'sishining masalalari ham ko'rib chiqiladi.

Boshqarish sohasida standartlashtirishning maqsadi belgilangan talablar, normalar va tamoyillardan doimo foydalanish orqali muayyan darajadagi tartibga erishish orqali boshqaruv samaradorligini oshirishdan iborat.

REFERENCES

1. Bozorov R.H. O'zbekistonda investitsiya loyihalarining iqtisodiy samaradorligini baholashni takomillashtirish. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. № 2, mart-aprel, 2018 y.
2. Pardaev M. Q., Xoliqulov A.N., Jumaeva G.. Investitsion loyihalar tahlili. O'quv qo'llanma. – T.: "Fan va texnologiya" nashriyoti, 2019. - 234 bet.
3. A.Yu. Andrianov, SV. Valdaysev, P.V. Vorobev i dr. Investitsii. Uchebnik - M.: Prospekt, 2008. - 584 str
4. N.N.Rasulov. Stimulirovanie privilecheniya inostrannykh investitsii v ekonomiku Uzbekistana. Uchebnik. -T.: FAN, 2003.-165 str.